

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Кельнер Світлани Семенівни

«Психологічні особливості формування особистісної цілісності в юнацькому віці»

представлене на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Актуальність дослідження психологічних особливостей формування цілісності особистості юнацького віку, що має багатокомпонентну структуру, потребує особливої уваги та являється надзвичайно актуальною проблемою. Поглиблення знань про формування особистісної цілісності як необхідної умови усвідомлення юнаком смислу і цінності життя сприятиме його внутрішньому вдосконаленню та кращому самопізнанню своєї природи як гармонійної особистості та розумінню призначення як діяльного суб'єкта суспільства. Наукове осмислення «особистісної цілісності» як особистісного новоутворення юнацького віку має практичну цінність, бо дозволяє ґрунтовно підійти до психологічної структури даного явища у юнаків з метою підтримки та психолого-педагогічного супроводу для покращення якості життя.

У юнацькому віці у школярів продовжується формування особистості, вони краще усвідомлюють себе, свої плани на майбутнє, формується готовність до професійної діяльності, устатковуються ціннісні орієнтації та життєві цілі, утворюється свій життєвий стиль. Юнаки вже розуміють важливість рішень щодо власного життєвого вибору та його впливу на подальшу успішність життєвого шляху в цілому. Тому постає необхідність пошуку точок дотику теоретичних досліджень змісту цілісності особистості, структурних компонентів, узгодженості між ними та аналізу практичної реалізації в межах соціальної ситуації розвитку юнацтва. І у цих процесах

ключовим є становлення особистісної цілісності, що свідчить про актуальність обраної проблеми дослідження.

Наступний момент, який доводить актуальність обраної С.С. Кельнер тематики дослідження, на наш погляд, пов'язаний з тим, що незважаючи на результати численних психологічних досліджень зарубіжних і вітчизняних науковців, залишаються недостатньо з'ясованими питання психологічної структури особистісної цілісності та рівнів її сформованості в юнацькому віці, питання психолого-педагогічних умов та чинників формування особистісної цілісності саме в юнацькому віці.

Висловлені аргументації свідчать, що тематика дисертаційного дослідження Кельнер Світлани Семенівні відповідає запитам психологічної науки і практики, а обраний дисертанткою ракурс вивчення проблеми може вважатися таким, що відповідає сучасним потребам вікової та педагогічної психології.

Глибоке осмислення автором проблеми дослідження знайшло змістовне відображення у визначенні базових засад наукового пошуку. Дисертантка чітко сформулювала мету і задачі дослідження, правильно визначила його об'єкт, предмет і методи, об'єктивно окреслила наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів. Слід також відзначити, що дисертантка чітко вибудувала план теоретичного, констатувального та формувального експериментальних етапів дослідження, вміло поєднала якісний і статистичний аналіз одержаних результатів.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів і висновків до них, загальних висновків, додатків і списку використаних джерел (239 найменувань, із них – 40 іноземними мовами). Основний зміст дисертації викладений на 237 сторінках, містить 31 таблицю і 9 рисунків. Такий обсяг і логічна структура представленої до захисту наукової роботи дає змогу автору достатньо повно і аргументовано презентувати свої наукові здобутки.

Зміст та етапи дисертаційної роботи представлені в чіткому, логічному плані проведення, що відповідає меті та конкретизує окремі задачі

дослідження. Перший розділ «Теоретичні основи розвитку особистісної цілісності в юнацькому віці» свідчить про наукову обізнаність та професійну компетентність дисертантки, яка поняття «особистісна цілісність» розглядає через призму феноменологічного аналізу філософсько-психологічної зарубіжної та вітчизняної літератури і приходять до змістовної неузгодженості даного явища. Дисертанткою пропонується власне визначення даного феномену і розуміється нею особистісна цілісність людини юнацького віку як внутрішня єдність та відносна автономність стійкої системи психічних станів, процесів, властивостей, соціально значущих рис, що характеризують індивіда як суб'єкта відношень і свідомої діяльності, а також члена суспільства.

Теоретико-методологічний аналіз і узагальнення наукових підходів до вивчення проблеми особистісної цілісності в юнацькому віці дозволили авторці підійти до більш глибокого рівня особистісної цілісності, а саме до відокремлення показників особистісної цілісності, що характерні для осіб юнацького віку. Результатом наукового пошуку здобувача також є чинники особистісної цілісності: самоактуалізація, осмисленість життя, інтегральне самоствавлення, особливості мотиваційної структури, на базі яких розроблено структуру особистісної цілісності в юнацькому віці, розкрито психологічні особливості становлення особистості юнацького віку.

Представлена у дисертаційній роботі С.С. Кельнер структура особистісної цілісності в юнацькому віці заслуговує на увагу (рис. 1.1). Запропонована структура презентує уявлення авторки про складний феномен особистісної цілісності та його складові, що поділяються: за спрямованістю (ціннісно-цілісна, фрагментована), за типом розвитку (динамічна, стабільна), за узгодженням складових (дифузна, невизначена, системно-цілісна).

Незважаючи на складність та багатогранність досліджуваного феномену, С.С. Кельнер вдалося грамотно побудувати програму емпіричного дослідження. У другому розділі дисертації «Психологічні особливості прояву особистісної цілісності в юнацькому віці» дисертанткою реалізовано

комплексний підхід до вивчення досліджуваної проблеми та використано валідний та надійний арсенал загальновідомих діагностичних засобів на констатувальному етапі емпіричного дослідження. Дотримано вимог проведення даного етапу дослідження відповідно до різних груп досліджуваних, а коректна кількісна обробка дозволила С.С. Кельнер здійснити кваліфікований аналіз отриманих емпіричних даних і сформулювати обґрунтовані висновки.

Емпіричні дані проведеного дисертаційного дослідження С.С. Кельнер розширюють психологічні наукові знання про особистісні характеристики та про специфіку особистісної цілісності власне юнацького віку. Використання методів математичної статистики дозволило визначити тенденцію зміни структурних компонентів у старшокласників загальноосвітньої школи, ліцею та студентів – майбутніх практичних психологів. Було встановлено, що структура особистісної цілісності інтегрує когнітивну, рефлексивну, мотиваційно-діяльнісну, ціннісно-сміслову складові. Критеріями особистісної цілісності визначено повноту розвитку компонентів особистості та взаємозв'язки між цими компонентами.

У третьому розділі «Формування особистісної цілісності в юнацькому віці» представлено психолого-педагогічну програму формування особистісної цілісності в юнацькому віці, розроблену й реалізовану із застосуванням цілісного, системного, ситуаційного, компетентнісного, інноваційного принципів особистісного розвитку. У тексті вказаного розділу дисертації представлено розширений погляд авторки на формування особистісної цілісності та наводиться модель формування особистісної цілісності в юнацькому віці (рис. 3.1).

Цінним прикладним здобутком дисертантки є комплексний характер програми, що містить авторську розробку навчального курсу, психологічного тренінгу й включає систему розвивальних впливів та інтерактивних технік (проблемні міні-лекції, рольові, навчально-рольові та ділові ігри, групові обговорення, моделювання й аналіз ситуацій взаємодії, рефлексивне

навчання тощо), орієнтованих на формування особистісної цілісності.

Переконливим свідченням продуктивності запропонованої дисертанткою комплексної програми щодо формування особистісної цілісності є статистично значущі зрушення, що засвідчила позитивна динаміка показників порівнюваних змінних у досліджуваних експериментальної вибірки.

Дисертаційна робота С.С. Кельнер чітко структурована, для презентації кількісних експериментальних даних використано рисунки, таблиці. Кожний експериментальний розділ дисертаційного дослідження має виважені висновки, доведені внаслідок використання прийомів статистичної оцінки емпіричних даних та належної якісної інтерпретації.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження змістовно висвітлені у загальних висновках до роботи, знайшли відображення у 19 авторських публікаціях у вітчизняних та зарубіжних фахових виданнях та авторефераті дисертації. Результати дослідження отримали належну апробацію та впроваджені у практику роботи освітніх навчальних закладів.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

У цілому високо оцінюючи наукові результати дисертаційної роботи С.С. Кельнер, вважаємо за необхідне висловити деякі *зауваження та побажання*:

1. У теоретичному розділі обґрунтовано наводиться узагальнення наукових підходів до вивчення проблеми в юнацькому віці особистісної цілісності, що свідчить про багатогранність досліджуваної теми, яка потребує детального та всебічного розкриття. На наш погляд, було б доцільним дотримуватись єдиного змістовного наповнення структурних компонентів особистісної цілісності у теоретичному розділі та в емпіричному розділах.

2. У дисертаційній роботі, а саме у другому розділі (2.3, с. 169) наводиться описання факторного аналізу, у тій частині розділу, де аналізуються не провідні, але значущі фактори. Наведено змінну «віра в Бога» (-,912) з протилежним значенням до фактору «самоповага» серед досліджуваних учнів 11-х класів КЗШ №126. При цьому було б доцільним більш ґрунтовно проінтерпретувати отримані дані та пояснити зв'язок змінної «віри у Бога» з духовністю осіб юнацького віку, оскільки останній показник є частиною цілісності особистості.
3. В експериментальному третьому розділі, що присвячено психолого-педагогічній програмі формування особистісної цілісності в юнацькому віці (3.1, с.194), схематично представлено складові формування особистісної цілісності в юнацькому віці, в якій окрім елементів психолого-педагогічної програми наводяться ще й показники особистісної цілісності. На нашу думку, було б доцільним у середині цієї схеми напроти елементу психолого-педагогічної програми зазначити відповідні показники особистісної цілісності, ніж залишати ніби осторонь у даній схемі. Це дозволило б більш повно сприймати можливість корекції як окремого показника особистісної цілісності, так і даного явища в цілому.
4. Теоретичний розділ присвячений розкриттю важливих теоретичних завдань з досліджуваної проблеми, бажано надавати розгорнуті висновки не тільки до теоретичного розділу, а й розширити після кожного теоретичного параграфу, це дозволяє простежити думку та авторську наукову позицію самої дисертантки.
5. У дисертаційній роботі – в теоретичній частині багато посилань на список літератури, було б доречним робити цитування як зарубіжних, так й вітчизняних науковців.

Дисертаційна робота представлена на високому науковому рівні, що свідчить про наукову зрілість дисертантки. Водночас, побажання та зауваження додаються для покращення подальшої науково-пошукової роботи, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження і не знижують наукової та практичної цінності представленої до захисту дисертаційної роботи Кельнер Світлани Семенівни, оскільки її результати доповнюють окремі розділи загальної, вікової, педагогічної психології, а також збагачують практичний досвід фахової підготовки спеціалістів у галузі психології.

Робота має самостійний та завершений характер, відзначається науковою новизною і забезпечує можливість практичного вирішення проблеми діагностики та формування цілісності особистості та її складових, створюючи та використовуючи відповідні психолого-педагогічні умови. За змістом дисертаційного дослідження його автором надрукована досить солідна кількість наукових праць у вітчизняних та зарубіжних фахових виданнях. Увесь зміст дисертаційної роботи локалізовано відображений у змісті автореферату Кельнер Світлани Семенівни.

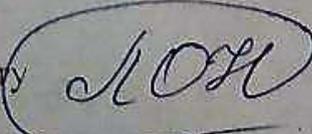
У цілому оформлення та змістовний контекст дисертаційної роботи та автореферату відповідає основним вимогам МОН України до такого типу наукових праць.

Автор дисертаційного дослідження «Психологічні особливості формування особистісної цілісності в юнацькому віці» Кельнер Світлани Семенівни заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри авіаційної психології
Національного авіаційного університету

 Лич О.М.

